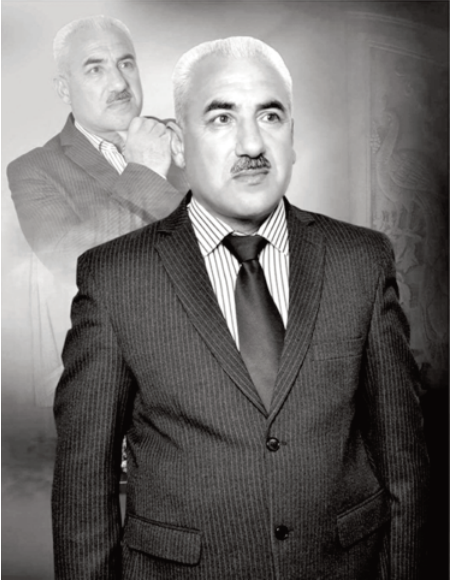

Duruluq - poetik özünüifadə,

yaxud Şirvan bulağının aynasında düşüncələr

Cəbrayıl rayonunun Xələfli kəndi əhalisinin sayına görə bölgənin iri yaşayış məntəqələrindən çox da geridə qalmırdı. Sovet dönəmində ən müxtəlif səbəblərdən əhalinin xeyli hissəsi Ağoğlanın (Hadrut) Günəşli qəsəbəsində, Quşçular kəndində məskun olmuş, abad kənd-kəsək yaratmışdılar. Xələfliyə Maralyana da köçənlər vardı. Demək olar ki, eyni camaatın xeyli hissəsi də Aşağı Xələfli kəndində - Diri dağının ətəklərində, Xələfli qəsəbəsində yaşayırdı. Amma insanların sosial həyatının dəyişməsi istər-istəməz urbanizasiyaya da yol açmış, adamlar şəhərlərə üz tutmuşdular. Bakıya köçənlər də az deyildi. Amma Cəbrayıl şəhərinin yuxarı hissəsində Şahvələdiyə tərəf Dəyirman dərəsi boyu böyük Xələfli məhləsi də abad evləri, gözəl bağ-bağatı ilə də fərqlənirdi.

Onu da deyim ki, 60-cı illərdən sonra Xələfliyə təhsilə, maarifə xüsusi bir maraq baş qaldırmışdı. Gənclər üçün ali məktəbə qəbul olunmaq istəyi ölüm-dirim savaşı kimi bir psixoloji güc kəsb etmişdi. Yeni nəsəl Xələfli gəncləri istər istehsalatın ümumi, mənəvi-mədəni həyatın müxtəlif tərəflərində, istərsə də, elmdə sürətli uğurlar qazanmaqda idilər.

Yeni keyfiyyət dəyişmələrinin fonunda çox istedadlı, ağıllı, işgüzar gənclər yetişir, özünü həyatın müxtəlif sahələrində təsdiq etməyə can atırdılar. Onlardan biri də bu gün tanınmış şair, publisist Sabir Şirvanıdır. Onun ali məktəbi bitirib, kəndə - Cəbrayıla qayıtmaq istədi de gözlərimin qabağında. Məmməd Arazdan, Əli Kərimdən, Fikrət Qocadan, Musa Yaqubdan çoxlu şeirləri əzbər deməyi onun ruhunda, mənəvi mühitində gedən keyfiyyət dəyişmələrindən xəbər verirdi. O vaxt mən rayon qəzetində işləyirdim. Və səbirsizliklə gözləyirdim ki, bir gün qapı açılacaq, Sabir öz şeirləri ilə "Xudafərin" qəzeti redaksiyasına gələcək. Buna mən inanırdım, tez-gec olacaqdı, ancaq təəssüf ki, işğal çox istəkləri yarımcı qoydu, çox həyatları yarı yolda qırdı, nə qədər arzular güllələndi. Və ümumi axınla hərə Azərbaycanın bir tərəfində özünə daldalıq axtardı. Amma Sabir Bakıya gəldi. Əlbəttə, hələ qanadları bərkiməmişdi. Varlığında çırpınan duyğuları ilhamının açacağı yolu axtarmaqda idi.

Bir sözlə, Sabir böyük Bakı ümmətində itib-batmadı. Öz nəfəsi, öz sözü ilə poeziya ocağını qalaya bildi.

Bir-birinin arxasınca kitabları nəşr olundu. Ədəbi məclislərdə ardıcıl gö-

ründü. Şeirlərini inamla oxudu. Ədəbi mühitin nüfuzlu simaları ilə dilləşdi, ünsiyyət tapdı. Və beləliklə, sözünü özünə ünvan elədi.

Onu da deyim ki, elmin müxtəlif sahələrində xələflilər kimliklərini göstərməklə yanaşı, poeziyada, ədəbiyyatda da kim olduqlarına sahib çıxdılar. Əjdər Yunis Rza, Əhməd Fərhad, Əlibala Zaloğlu, Yusif Dirili, Nəriman Mahmud... və digərləri kimi Sabir Şirvan da böyük Xələfli elinin mənəvi simasının təmsilçisi oldu.

Zalov Sabir Əvəz oğlu artıq Sabir Şirvan kimi tanınır. Bu ad dəyişməsi sadəcə bir addan imtina edib, digər ada keçmək mahiyyəti daşmır. Sabir Şirvan adı artıq onun poeziyadakı yerinin ünvanıdır.

Sabirin poetik yaradıcılığında əsas keyfiyyət kimi mən duruluğu daha çox üstün bilirəm. Çünki onun şeirlərində müəllifin öz düşüncələrini birbaşa ifadə etmək meyili daha güclüdür. O, mətləbi birbaşa, aydın deyir. Bu aydınlıqda onun sanki rəmzləşdirməyə, simvollarla ehtiyacı olmur. Ona görə də Sabirin şeirlərinin bütöv duyğu axını mənəvi mənəvi daha çox bizim dədə-baba bulağımız Şirvan bulağının suyuna bənzədirəm.

Dumduru, göz yaşı kimi, şırıltı ilə axan Şirvan bulağı qoşa qardaş kimi qürurla ucalan Gordu baba və Xələfli dağlarının bağrından süzülüb gəlirdi. Sabir Şirvan bulağının suyu ilə böyüyüb. Elə bilirəm ki, onun şeirlərindəki duruluğun əsas canı, qaynağı da elə Şirvan bulağının suyudur. Doğrudur, Şirvan bulağının suyu hərdən gurulaşır, təhnəsini, novunu aşır. Hərdən də bu su bir qədər çəkilir, elə bil ki, ehtiyatını əldən vermirdi. Sabirin poetik yaradıcılığı da elə bu bənzətməyə çox uyarlıdır. Nə şeirləri ilə birdən-birə qaynayıb daşmır, nə də ilham bulağının gözü tutulmur, qurur.

Qarabağın işğalı, yurd ayrılığı yaddaşda göynəyən hisslər, duyğular onun varlığında əbədi sönməyən bir ocaq çatıb. Elə bil ki, onun köksündən süzülüb gələn bulaq suyu kimi dumdur şeirlər bu həsrət maqmasının, bu ayrılıq yangınlının içindən keçib gəlir. Təsədüfi deyil ki, Sabir Şirvanın 2017-ci ildə nəşr olunmuş, şeirləri və poemaları toplanmış kitabı da "Könlümün közü" adlanır.

Mən həmişə deyirəm ki, ad görə mahiyyəti tamamlasın, hətta insan da öz adının mahiyyətini təbiətində göstərməyi bacarmalıdır. Özünü bu yöndə səfərbər etməlidir. Hətta kiminsə səhvi ucbatından biri mənəvi əkslik təşkil edən ada sahib olubsa, həmin adın antonimi ilə özünün uca keyfiyyət sahibi olduğunu sübut etməlidir. Yəni cəmiyyətin mənəvi inkişafı həm də addan keçir. Bu mənada Sabirin bu kitabına qoyduğu ad mahiyyəti tam ehtiva edir. Yəni şairin ruhunda, varlığında qalanan ocaq onun könlünü yandırır... ancaq külə döndərməyib. Şairin könlü köz-köz olub. Dilimizdə bir "bağrıyanmışlıq" ifadəsi var. Şair Sabir Şirvan da bağrıyanmışlığında kül olmayıb közə dönməklə odunu, atəşini insanlara ərmişən edib.

Biz Sabiri yeniyetməlik çağlarına qədər, ilk gəncliyinəcən "Kamal" adı ilə tanıyırdıq. Sonra məlum oldu ki, sənəddə adı Sabir yazılıb. "Sabir" özü də "səbr edən", "dözümlü", "təmkinli" anlamını bildirir.

Burada da Sabirin adının mahiyyətinə keşikçilik missiyasını görürəm. "Könlümün közü" kitabının birinci bölməsi "Yolum var yollar içində" adlanır. Amma Sabir bu yollar içindəki yolunu tapanacan da tələsməyib. Sözlünün vəznini, çəkisini qorumaq onun üçün daha mühüm amildir.

İnsan düşməyədi ehtiyacları, Başlar öyilməzdi qızıl taqlara. Ömrün baharında şövə saçlara, Yağan qar tələsdi, mən tələsmədim.

Yaxşıdır... Tələsib özünü, sözünü qəzaya düşər eləməkdənsə, yolunu ehtiyatla keçmək, labirenlərdə ilişib qalmamaq üçün ağılla hissi birləşdirmək əslində mənzil başına yetməyin əsas şərtidir. Bu şərti Sabir Şirvan yaradıcılığı boyu gözləyir: "Vətəni ən uca məqamda görək, Ağılla, ilhamla töhfəsin verək. Hünər göstərməyə bir meydan görək, İdrakin hünəri meydana sığmaz". Əslində bu misralarda biz qənaətimizin təsdiqini görürük. Ağılla ilhamı birləşdirməyin və bu birliyin vəhdətində yol axtarmağın ifadəsini görürük.

Sabir Şirvanın şeirlərində klassik Azərbaycan aşiq poeziyasının nəsihət

təriqi də müxtəlif yönümlərdən görünür. Ancaq həyatı müşahidələrin nəticəsi kimi görünən bu nəsihət तरीqi, quru nəsihətçiliyə çevrilmir. Şairin ümumi ahəngində ruhları oxşayan, könlülərə rəvanlıq, ahəngdarlıq gətirən keyfiyyət kimi üzə çıxır.

Sonda görünərsən sən necə varsan, Ağılla aynadır hər kəs özünün. İstəsən bəla ver, kədəre çulğa, İstəsən dərddin al gündə yüzünün.

Kədəri ümmandır, sevinci çox az, Hər tale bir sirdir, üzdən oxunmaz. Min bəla gəlsə də, qurda toxunmaz, Qadası qoynunda gəzər quzunun.

Söz zərrəbinlə el gözü seçər, Hər kəsin donunu boynuna biçər. Gödəyin könlündən allahlıq keçər, Ağıl topuğunda olar uzunun.

Bu şeir üç bəndlikdir. Şeiri qırmandan, hissələrə ayırmadan, bütöv şəkildə ona görə təqdim etdim ki, misraların ruhundan duyulan qaynağın kökü daha aydın görünsün.

Dədə Qurbaninin, Abbas Tufarqanlının, Xəstə Qasımın... Aşiq Alının ya-

radıcılığında cəmiyyətə cavabdehlik missiyası, insanı qoruma hissi bu şeirdə qabarıq görünür. Gödəyin, ya uzunun təbiət keyfiyyəti qüsür kimi yox, xəbərdarlıq kimi üzə çıxır. Hərçənd ki, elə bu motivdə əldən gəlmə qənaət də Sabir Şirvanın şeirində özünəməxsusluqla görünür. Sabir Şirvan bir qərinədir ki, həsrət odunda yanır. Əlbəttə, barmağı tazənə tutan, əli qələm tutan hər kəs bu odda yanır. Lap elə tənazəsizlər də, qələmsizlər də yanır. Amma Sabirin yanmağı sözündə görünərək yanmaqdır.

Hər nə ki, söylədim, sanma yol azdım, Günəşli bahardım, qəmli payızdım. Aləmdə hər dürrü ilhamla yazdım, Acizdir vəsfində qələm, Cəbrayıl.

Sabirə cənnətmiş isti qucağın, Səndən ayrılalı qızdır ocağım. Vəfasız həyatdan yox umacağım, Səni azad görüb ölüm, Cəbrayıl.

Mənə elə gəlir ki, şairin sözünün ciddiliyi onun səmimiyyətindən çox asılıdır. Sabir öz yangılarından od aldığı üçün elə həmin yangının yaratdığı göynəmlə danışır. Ona görə də "Səni azad görüb ölüm, Cəbrayıl" deməyinə şəkk gətirmədən inanırıq. Əvvəllər də demişəm, təkrar etsəm dünyaya dağılmaz ki. Bəlkə də şairlər olmasaydı, vətən bu qədər müqəddəs anlam kəsb etməzdi.

Sabirin Cəbrayıl motivli şeirləri də əslində elə sözün, poeziyanın min bir çaları ilə, fəqət, daha çox kədərlə çaları ilə toxunmuş vətən xalisinin göz oxşayan, bəlkə daha çox göz göynədən rənglərindəndir.

Sabir Şirvan həsrətində də, kədərində də durur. Sevgisində də durur. Əlbəttə, hər bir şairin sevgi, məhəbbət mövzulu aşiqanə motivli lirikası var. Sabirdə də bu insani hissləri ifadə edən şeirlər az deyil. Ancaq deyirdim ki, Sabirin yurd, vətən sevgili şeirləri bir gözəlin könlü ovlamaq gücündə olan simasına həsr etdiyi şeirlərdən daha güclüdür, daha hissiyatlıdır.

Sabir yeri gəldikcə doğma yerlərin yaddaş istinadı olan adları da qəlbinin dərinliklərindən gələn duyğu və istəklə misralara gətirir. Sanki onun özünə rəva bildiyi, daha çox özünə borc bildiyi bir missiya var. Bu, yaddaş qorumaqdır. Təbii ki, yaddaş üçün açar həmişə adlardır.

İdrakına dünya dar, Qurbani var, Pəri var. Torpağında gör yaşar, Neçə hikmət, Cəbrayıl.

Nəğməkarın türküsi, Nəhənglərin kürsüsü, Xudafərin körpüsü, Budur sənət, Cəbrayıl.

İlham küskün, söz giley, Sabir sənətsiz yandı hey! Hər guşəsi bir muzey, İncəsənət Cəbrayıl.

Yaxud maraqlı toponimlərin misralara sığmış nümunələrini sinəmizdəki yaranın üstündəki qaysaq kimi qoparan misraları o yerin yurdun az qala tükənməkdə olan sakinləri necə həyəcənsiz oxuya bilər?!

(Davamı 16-cı səhifədə)

(Əvvəli 13-cü səhifədə)

Oxuyursan və oxuduqca da inanırsan Sabir Şirvanın könül aləminin köz bağlamağına. Beləcə həyatın ən müxtəlif tərəflərini Sabir Şirvan öz obyektivindən keçirir. Hətta qaranlıqlar altında qalan mətləbləri belə görür, cəsarətlə, hünərlə sözə gətirir. Sabir Şirvanın poetik ruhu əsasən xalq yaradıcılığı üslubunda köklənib. Şeirləri forma və ənənə üzərində bərqərar olsa da, ruhu

Axı insan insana?

Bu bəndlər müəllifin “Qarabağ qan ağlayır” poemasının başlanğıcıdır. Əslində bu 3 bənddə ifadə olunmuş mahiyyət poema üçün prospektidir. Yəni, əsərin təkcə Qarabağla bağlı olduğunu yox, həm də bəşəri mahiyyət kəsb etdiyini göstərir. Əslində elə şairin əsas missiyası insanlara dünya həqiqətlərini anlatmaqdır. Çünki şairin poemanın əvvəlində qoyduğu ritorik suallar da bu nəticəyə gəlməyə əsas verir ki, dünyada bütün qan-qadaların kökü o vaxt kəsiləcək ki, sonuncu insan da həqiqəti dərk edəcək.

“Könlümün közü” kitabının müəllifi bütün yaradıcılığında, eləcə də, poemalarında belə bir inamı təlqin edir ki, qələbə son nəticədə insanlığın adını uca tutanların olacaq. Böyük Səməd

müasirdir. Mövzuları cəmiyyətin problemləri ilə səsləşir.

Kitabda bir bölüm də “İthaf şeirləri” adı ilə təqdim olunur. Onun mənəvi mühitində iz buraxan müasirlərini tərənnüm edir. Bəlkə də o, bu şeirləri ilə ədəbi qəhrəmanlarını həyatda olduğundan daha yuxarıya, ucada dayanmağa səsləyir.

Sabir Şirvan maraqlı poemalar müəllifi kimi də tanınır, ancaq onun poemaları ayrıca bir yazının tədqiqat mövzusu ola bilər. “Qarabağ qan ağlayır”, “Qarabağ şikəstəsi”, “Azərbaycan” poemaları son qərinənin olaylarına güzgü tutur. Bu poemalar nə qədər bədii düşüncə məhsulu olsa da, gələcək yüzillərin araşdırıcıları üçün dövrün şahidinin yazıya alıb sənədləşdirdiyi tarixi fakt və sənəd kimi də öyrəniləcək.

Bəzən şəkər, bal dadan,
Bəzən zəhər, ağıdır.
Əllər qurub yaradır,
Əllər vurub dağıdır.

Ölçülməmiş hər addım,
Geci-tezi səhv olur.
Yüz illərə tikilən,
Bircə günə məhv olur.

Pis adam pis fikirdən,
Bir yorula, usana.
Niyə qənim kəsilib,

Vurğun da belə bir ritorik sual qoyurdu: “Qalib gələcəkmə cahanda kamal?”. Axı qeyd etdim ki, Sabirin bir adı da elə Kamal olub. Sabir Şirvan poetik düşüncə yolunda nə qədər səbirə, təmkinə güvənirsə, bir o qədər ağıla, kamala istinad edir.

Sabir Şirvanın şeirlərində insanlığın kifayət qədər aydın görünən mənzərəsi var. Ulu babasının adını ədəbi təxəllüsündə yaşadan müəllif duruluğu Bababulağının suyundan içib varlığında ali insani keyfiyyət kimi daşımaqdadır.

Sabir Şirvan oxunan şairdir. Şeirləri asanlıqla yadda qalır. Həyatı şeirlərdir. Hətta tənqidində də, satirasında da real obrazlara yön tutur. Zənnimcə, yaşarı şair üçün bütün bunlar bəs edəcək keyfiyyətlərdir.

Duruluq Sabir Şirvan poeziyasının əsas mahiyyətidir. Onun bütün şeirlərini Şirvan bulağının aynasında görünən düşüncələr kimi qavramaq heç də çətin deyil.

Sabir Şirvanın atası Əvəz Qaytaranoğlu söz bilənə, söz sərrafına xüsusi dəyər verərdi. Sözü hörmətin ünvanı kimi bilərdi. İndi qəlbimdən gələn bir səslə deyirəm. Ruhun şad olsun, Əvəz əmi. Oğlun Sabir Şirvan sənəin arzuladığın ünvandadır. Sözü söz